VAIKŲ KULTŪRINIO UGDYMO PROJEKTAS „MIESTO ŠIRDIS“

RŪTA KEREVIČIŪTĖ

Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcijos vyr. specialistė švietimui

Prie skulptūrinės kompozicijos „Lietuviška baladė“. Rūtos Kerevičiūtės nuotrauka.

2004 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu patvirtintuose Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcijos nuostatuose[1] numatyta vykdyti švietėjišką veiklą, supažindinti visuomenę su kultūrinio rezervato teritorijos ir apsaugos zonų kultūros ir gamtos paveldo vertybėmis, rengti ir įgyvendinti vaikų ir moksleivių ugdymo programas bei organizuoti kultūrinius renginius.

Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcija, dirbdama su vaikais ir jaunimu kultūros paveldo propagavimo ir tautinio ugdymo srityse, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Seimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymais ir direkcijos nuostatais.

2006 m. Lietuvos Respublikos Seime buvo priimta Ilgalaikė pilietinio ir tautinio ugdymo programa[2], o Lietuvos Respublikos Vyriausybės išleido nutarimą „Dėl Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos 2006–2011 metų programos patvirtinimo“[3]. Šiais dokumentais siekiama, remiantis šiuolaikinėmis švietimo, kultūros, mokslo galimybėmis, sukurti palankias sąlygas vaikų ir jaunimo pilietiniam ir tautiniam ugdymui, formuoti savo tautos istorijos ir kultūros suvokimą, tautos tapatumo puoselėjimą, lietuviškosios kultūrinės ir politinės tapatybės išlaikymą, kūrimą bei skatinti tautinę saviraišką.

Ilgalaike pilietinio ir tautinio ugdymo programa siekiama plėtoti vaikų ir jaunimo kultūrinę edukaciją, skatinti novatoriškus mokymo metodus kultūrinėje erdvėje, formuoti dalyvavimo kultūriniame gyvenime įgūdžius ir kūrybiškumą. Ši programa papildo neformaliojo švietimo priešmokyklinio ugdymo vaikų švietimo programas.

2008 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu buvo patvirtinta Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija.[4] Koncepcijoje aptariama kultūrinio ugdymo raida ir tradicijos, kultūros

Dailės darbų paroda vaikų darželio „Gudrutis“ vitrinoje. Rūtos Kerevičiūtės nuotrauka.

kompetencijų ugdymo nuostatos, galimybės ir perspektyvos. Vienas pagrindinių koncepcijos tikslų – skatinti integruoti į ugdymą Lietuvos kultūrinį paveldą ir meno kultūrą. Koncepcijoje pabrėžiamas kultūrinis ugdymas, t. y. asmens vertybinių nuostatų, kultūrinio akiračio formavimas, kūrybinės saviraiškos ugdymas, prigimtinės vaiko kultūros plėtra. Koncepcija taip pat orientuota į meninį ugdymą, t. y. kultūrinį ir estetinį lavinimą, įvairių meninių gebėjimų bei asmens kūrybinių galių ugdymą.

Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcija, vadovaudamasi aptartais dokumentais, vykdo švietėjišką veiklą, ypatingą dėmesį skirdama kultūros paveldui ir formuodama naują požiūrį į jo ugdymą.

Šiame straipsnyje pateiksime vieno edukacinio projekto eigą ir analizę. Jis susilaukė didelio dalyvių susidomėjimo ir aukšto stebėtojų įvertinimo.

Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcija jau kelerius metus bendradarbiauja su Vilniaus ikimokyklinio ugdymo įstaiga (vaikų darželiu) „Gudrutis“. Kartu buvo vykdomas projektas „Miesto širdis“, kuris tęsėsi tris mėnesius, jame dalyvavo šešiamečiai vaikai. Projektą koordinavo direkcijos specialistai kartu su vaikų darželio „Gudrutis“ priešmokyklinio ugdymo pedagogais. Projekto tikslas – supažindinti vaikus su svarbiausia Vilniaus miesto dalimi – Aukštutine, Žemutine ir Kreivąja pilimis ir jose esančiais kultūros ir gamtos paveldo objektais, suteikti vaikams pirmųjų žinių iš miesto istorijos ir padėti pamatus suvokimui apie gimtojo miesto atsiradimą ir kūrimąsi. Vaikams buvo pateikta penkiolikos valandų trukmės teorija (ekskursijų pavidalu). Vėliau jie atliko meninę užduotį, t. y. po kiekvienos ekskursijos vaikai piešė piešinius, kuriuose perteikė matytus vaizdus, savo įspūdžius ar fantazijas. Tuo buvo siekiama įtvirtinti patirtį ir žinias bei sukurti grįžtamąjį ryšį („pavaizdavau – mačiau“).

Vaikams buvo surengtos penkios ekskursijos Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato teritorijoje, kurios vadinosi:

1. „Miesto širdis“. Vaikai buvo supažindinti su Katedros aikštėje esančiais ir buvusiais statiniais, išgirdo pasakojimą apie miesto įkūrėją kunigaikštį Gediminą. Didelio susidomėjimo susilaukė ekskursija į Katedros požemius ir pasakojimas apie paveikslą, vaizduojantį trirankį šv. Kazimierą. Reikia pripažinti, kad retai sutiksi istorijos paveldo specialistą, gebantį dirbti su ikimokyklinio amžiaus vaikais. Gidai paprastai vartoja tokią pat terminologiją kaip ir suaugusiesiems, todėl vaikai daug sąvokų nesupranta. Mažai dėmesio kreipiama į vaikų klausimus: „O kas čia?“ Vaikams svarbiausia tai, ką jie mato, o istorinių procesų jie dar nesuvokia, nors epochų

Ant Plikojo kalno. Jolantos Gaidelienės nuotrauka.

kaitą supranta. Vis dėlto ši ekskursija vaikams buvo įsimintina. Tai atsispindėjo vaikų piešiniuose, kuriuose atpažinome ir šv. Kazimierą, ir Barborą Radvilaitę.

2. „Vilniaus Žemutinė pilis“. Čia buvo pasakojama apie Valdovų rūmus, arsenalus, aplankėme Šv. Onos ir Šv. Barboros bažnyčios liekanas, pilininko namą. Taip pat lankėmės Taikomosios dailės muziejuje ir susipažinome su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų radinių ekspozicija. Labiausiai susižavėta vaikiškais odiniais bateliais, pirštine ir vežimo ratu. Tai ir atsispindėjo vaikų piešiniuose.

3. „Vilniaus Aukštutinė pilis“. Jau seniai susiformavo stereotipas, kad Aukštutinė pilis vadinama tiesiog Gedimino pilimi. Ir vaikai, aišku, puikiai žino šį vardą. O kokie dar statiniai yra šioje vietoje? Vaikai susipažino su gotikinių rūmų statybos ypatumais ir sienų mūrijimo subtilybėmis. Tai jiems pasirodė įdomu (gal todėl, kad šiame projekte dalyvavo daugiau berniukų negu mergaičių).

4. „Kreivosios pilies ir Trijų kryžių kalno istorija“. Didelio susidomėjimo susilaukė pasakojimas apie kadaise čia stovėjusią medinę pilį. Vaikai smalsiai apžiūrinėjo autentiškų kryžių nuolaužas ir klausėsi pasakojimo apie nužudytus pranciškonus. Piešiniuose atsirado Trijų kryžių motyvas.

Ignas Silickas, 6 m.
„Trirankis šv. Kazimieras“

Augustė Urbonaitė, 6 m.
„Varpinė“.

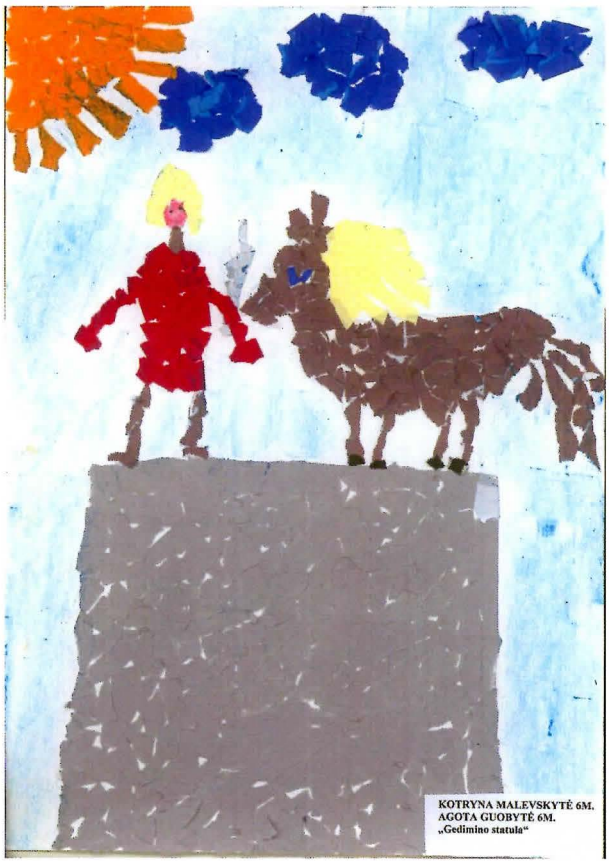

Kotryna Malevskytė, 6 m.; Agota Guobytė, 6 m.
„Gedimino statula“.

5. „Pažintis su rezervato kalvomis ir raguvomis“. Daug džiaugsmo suteikė šis pasivaikščiojimas gamtoje. Neįtikėtini kalvų aukščiai ir raguvų vingiai buvo puikus fizinis išbandymas vaikams. Gamta tą dieną nebuvo labai maloni, ėmė lynoti ir snigti. Raguvose buvo šlapia ir slidu. Tačiau vaikai sakė, kad tai buvo pati įspūdingiausia diena. Žaidimai gryname ore („Varlės ir gandrai“) bei aktyvus pasivaikščiojimas stiprina vaikų ištvermę ir gerina sveikatą. Tomis dienomis nebūdavo problemų su popiečio miegu. Sveikas nuovargis darė savo!

Vaikai labai laukdavo „įdomiųjų penktadienių“. Tomis dienomis į darželį ateidavo net tie vaikai, kurie jį lankydavo retai. Buvo žinoma, kad tą dieną kažkur eisime ir bus įdomu.

Projektą vainikavo vaikų dailės darbų parodos atidarymas darželio „Gudrutis“ vitrininiuose languose Trakų gatvėje. Paroda buvo atidaryta gruodžio mėnesį, prieš šv. Kalėdas. Joje pateikta 30 dailės darbų, kurie susilaukė didelio susižavėjimo ir puikaus įvertinimo.

Buvo atliktas tyrimas apie Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcijos ir vaikų darželio „Gudrutis“ bendradarbiavimo projektą „Miesto širdis“.[5] Tyrimo uždaviniai – išsiaiškinti tėvų nuomonę apie projekto „Miesto širdis“ naudą vaikams ir apie įvykusius pasikeitimus vaiko kalboje. Tyrimas atliktas apklausos metodu, vėliau padaryta matematinė statistinė tyrimo duomenų analizė.

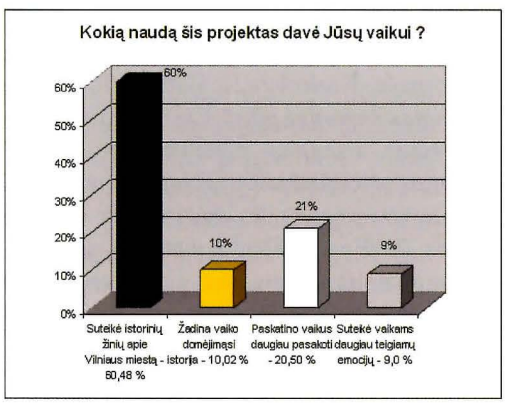

1 pav. Tėvų nuomonė apie projekto „Miesto širdis“ naudą vaikui.

Pateikti duomenys rodo, kad šis projektas davė įvairiapusišką naudą vaikams. Tėvai išskyrė keletą aspektų, kurie jiems pasirodė patys svarbiausi. 60,48 proc. tėvų pabrėžia, kad šis projektas suteikė vaikams daug istorinių žinių apie Vilniaus miestą, įkvėpė patriotiškumo jausmą, praplėtė jų akiratį, pradėjo formuoti vaiko savivoką ir epochų kaitos suvokimą. 20,50 proc. apklaustųjų teigia, kad šis projektas paskatino vaikus daugiau pasakoti savo draugams, giminaičiams apie istorines Vilniaus miesto vietas, žymius paminklus, jų atsiradimo istoriją. Vaikai veda tėvus savaitgaliais dar ir

dar kartą aplankyti tų vietų, kur jie lankėsi ekskursijos metu. Ten vaikai pažeria tėvams daug įdomių istorinių faktų, kuriuos ne visi tėveliai ir žino. 10,02 proc. tėvų teigia, kad šis projektas paskatino vaikus domėtis istorija, legendomis ir padavimais. Vaikai pradėjo prašyti tėvų paskaityti knygų šia tematika, papasakoti daugiau apie vieną ar kitą lankytą objektą. Atsirado vaikų, kurie ėmė prašyti tėvų nupirkti knygelių su įvairiomis istorijomis, legendomis, padavimais apie Vilniaus miestą, apie

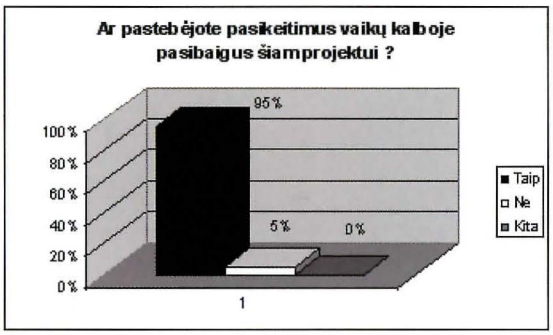

2 pav. Tėvų nuomonė apie pokyčius vaiko kalboje, pasibaigus projektui.

kunigaikščius, apie pilis ir t. t. 9,0 proc. tėvų pabrėžia, kad labai svarbu ir tai, jog vaikams šios ekskursijos suteikė daug teigiamų emocijų, kurias jie ne tik išreiškė žodžiais, bet ir atspindėjo savo kūrybiniuose darbuose. Šis projektas užgrūdino vaikus fiziškai. Stebėtina, kad vaikai, pakliuvę į lietų ar šlapdribą, nesusirgo.[6]

Matyti, kad net 95 proc. apklaustųjų teigia, jog, pasibaigus projektui, pasikeitimų vaiko žodyne tikrai

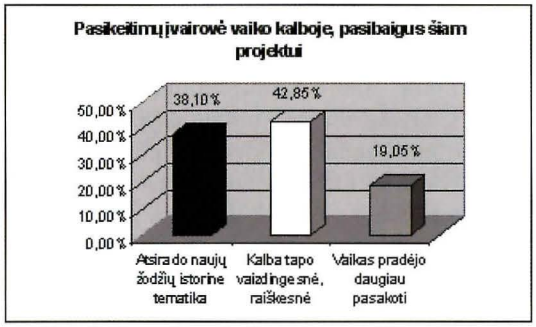

3 pav. Tėvų nuomonė apie pokyčių įvairovę vaiko kalboje, pasibaigus projektui.

įvyko. Vaikai daug pasakoja apie išvykas, dalijasi įspūdžiais. Tik 1 iš apklaustųjų mano, kad jo vaiko žodynas visuomet buvo turtingas.[7]

3 pav. pateikti duomenys rodo, kad 9 tėvai – tai sudaro 42,85 proc. – tvirtina, jog po ekskursijų vaiko kalba tapo vaizdingesnė ir raiškesnė. 8 tėvai – tai sudaro 38,10 proc. – pažymi, kad po projekto vaiko kalboje atsirado daug naujų žodžių istorine tematika. Vaikai jau geba apibūdinti, kas yra Aukštutinė, Žemutinė pilis, kalva, raguva, požemiai, arsenalas, gynybinė siena ir t. t. Grupėje yra keletas vaikų, kurie niekuomet nepasakoja tėvams, kas vyksta darželyje, sakydami, kad neprisimena. 19,05 proc. tėvų džiaugiasi, kad vaikai pradėjo daugiau pasakoti, ypač po ekskursijų, su dideliu džiaugsmu ir emocingai dalytis patirtais įspūdžiais. Vaikai pradėjo įsiminti ekskursijų metu pateiktus faktus ir pavadinimus. Tai rodo pagerėjusią jų atmintį. Iš to galima daryti išvadą, kad ekskursijos – tai vienas iš aktyvių kalbinių įgūdžių formavimo, žodyno turtinimo metodų, padedančių atskleisti ir praturtinti vaiko dvasinį pasaulį.[8]

Didžioji dalis apklaustų tėvų pažymi, jog dauguma jų draugų yra sužavėti ir nustebę, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vykdomi tokie projektai, skiriama dėmesio vaikų ugdymui istorine tematika (žinių apie savo gimtąjį miestą pateikimas ir architektūros objektų lankymas su specialistu). Apklaustieji tėvai ir ateityje pageidautų panašių projektų, ir kuo daugiau. Daugelis sako, kad tokie projektai yra tiesiog būtini šio amžiaus vaikams, nes jie suteikia ne tik daug žinių, bet ir skatina bendrauti, reikšti teigiamas emocijas. Dėl šių projektų vaikai labiau įsimena jiems pateiktus faktus ir lankytus objektus.

Kultūrinis ir meninis ugdymas yra svarbus kaip sritis, galinti ne tik reikšmingai paveikti visapusišką asmenybės ugdymą, asmens kultūrinės kompetencijos plėtrą, bet ir turėti teigiamą įtaką švietimo sistemos procesams.

Pedagogikos istorija teigia, kad kultūrinis ir meninis ugdymas nuo seno buvo suvokiamas pirmiausia kaip bendruomenės, tautos kultūrinio tapatumo išsaugojimo garantas. Daugelyje visuomenių kultūrinis ir meninis lavinimas suprantamas kaip svarbi sritis, būtina asmeninei kultūrai, kūrybingumui, visavertei asmenybei ugdyti. Kultūrinis ir meninis ugdymas Lietuvos švietimo sistemoje turi senas tradicijas, siekiančias Lietuvos tautinės mokyklos ištakas.

---

[1] Prieiga per internetą: www.vilniauspilys.lt/Rezervatas/Teisinė informacija/Lietuvos respublikos kultūros ministro įsakymas.

[2] Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=283042&p_query=&p_tr2=; „Valstybės žinios“, 2006, rugsėjo 26, Nr. 102-3939.

[3] Prieiga per internetą: www.lrvk.lt/teises_aktai/files/2006/09/7216.doc.

[4] www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2008-01-09-ISAK-43(2).doc

[5] J. Gaidelienė, Refleksija apie Vilniaus lopšelio-darželio „Gudrutis“ ir Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcijos bendradarbiavimo projektą „Miesto širdis“, Vilnius, 2008. Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcijos archyvas.

[6] Ten pat, p. 5.

[7] Ten pat, p. 6.

[8] Ten pat, p. 7.